

به نام خدا

گامهای موفقیت در پرتو قرآن

گام دوم: ذکر

سیدمحمدصادق موحد

دانشکده فیزیک - دانشگاه شهیدبهشتی

پژوهشکده نجوم- پژوهشگاه دانشهای بنیادی (IPM)

www.smovahed.ir

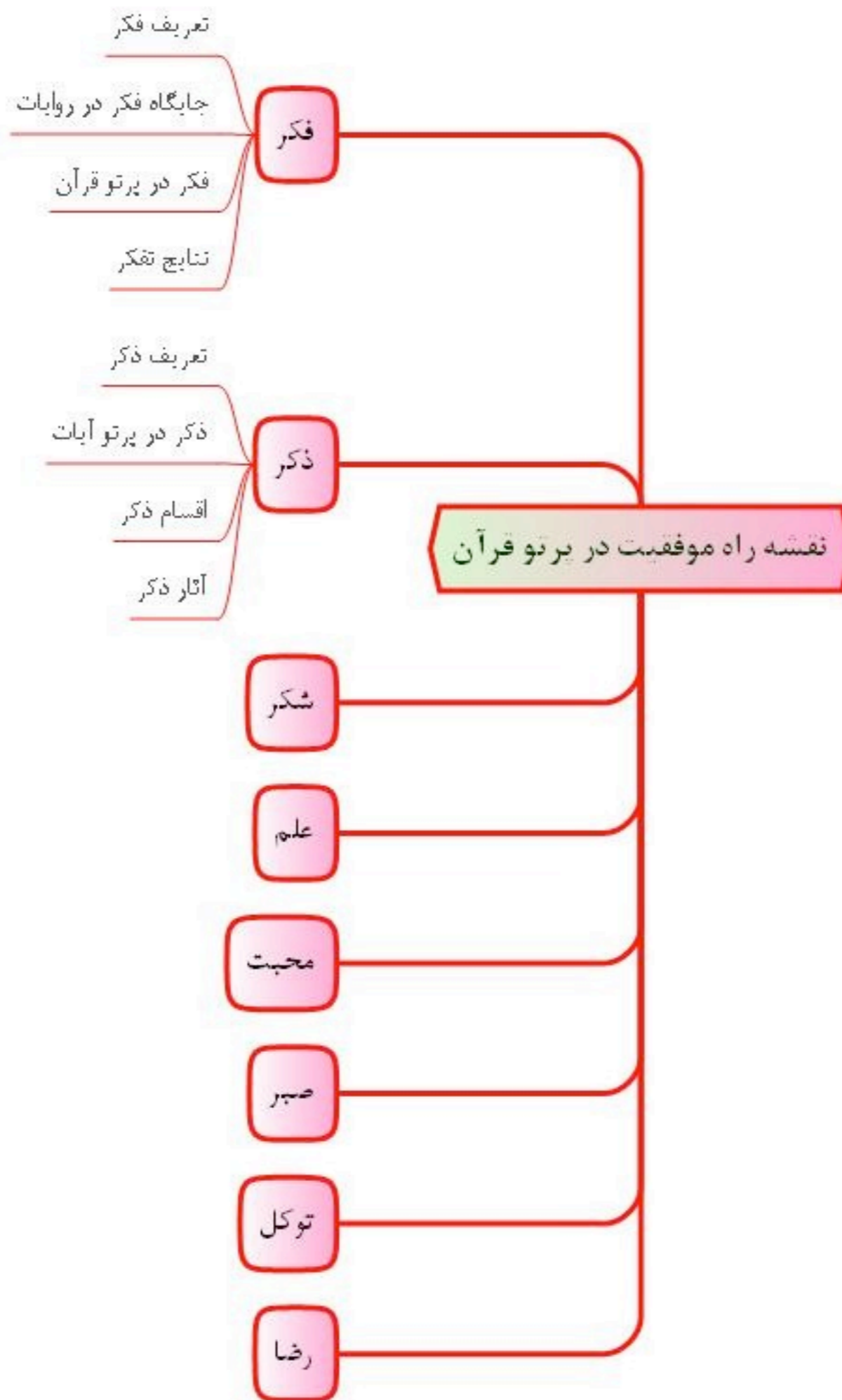
منابع

کتاب گامهای موفقیت در پرتو قرآن
اثر: دکتر محمدعلی انصاری

فهرست

- (۱) نقشه راه موفقیت در پرتو قرآن
- (۲) خلاصه مبحث قبل
- (۳) تعریف ذکر
- (۴) ذکر در پرتو آیات قرآن
- (۵) اهمیت ذکر
- (۶) آثار ذکر
- (۷) اقسام ذکر
- (۸) محرومیت از ذکر

نقشه راه

تعریف فکر

فکر حرکتی از مقدمات برای رسیدن به غایت ها است

جایگاه تفکر در روایات

- از ثامن الحجج (ع) آمده که : از نظر من عبادت به زیادی نماز و روزه نیست بلکه عبادت تفکر در امر خداست (اصول کافی جلد ۲)

در باب چه موضوعاتی باید تفکر کرد؟

(۱) نفس:

(۲) حقایق و وجود هستی

(۳) آفاق و طبیعت

(۴) تاریخ بشر و تمدنها

(۵) حوزه شریعت

خلاصه جلسه قبل

نتایج تفکر

- (۱) توحید
- (۲) شناخت وحی و آیات الهی
- (۳) رغبت به عبادت و علم
- (۴) شناخت راههای زندگی و انتخاب احسن
- (۵) مردم شناسی
- (۶) رسیدن به حکمت

تعریف ذکر

- (۱) ذکر به معنای تذکر است و جنبه یادآوری دارد. ذکریه نام قوه حافظه آدمیان است.
- (۲) ذکر معنای خاص و مستقل دارد. لغویون گویند: حاضر کردن یک معنا بر زبان یا نفس را ذکر گویند.
- (۳) عالمان اخلاق: حاضر کردن معنا بر زبان یا دل است.
- (۴) صدرالمتالهین در جلد اول کتاب اسفار می نویسد: تذکر یادآوری آن چیزی است که از قوه عاقله زایل شده است و باز گرداندن آن ذکر است

ذکر در پرتو آیات قرآن

- قرآن به مشکل آدمیان یعنی ناآگاهی و نادانی می پردازد
سوره نحل

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿78﴾

و خدا شما را از شکم مادرانتان در حالی که چیزی نمی دانستید بیرون آورد و
برای شما گوش و چشمها و دلها قرار داد باشد که سپاسگزاری کنید (78)

- سوره غاشیه

فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ ﴿21﴾ پس تذکر ده که تو تنها تذکردهنده ای (21)
لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ﴿22﴾ بر آنان تسلطی نداری (22)

- خداوند قرآن را سراپا ذکر می نامد

سوره حجر

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿9﴾

اهمیت ذکر

(۱) نماز به عنوان یکی از مهم ترین فریضه ها در بین تمام انبیاء وجود دارد

(۲) در بیان پیشوایان داریم

انَّ أَوَّلَ مَا يَحَاسِبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةَ فَإِنْ قَبِلَتْ قَبْلَ مَا سِوَاهَا

اینها حاکی از اهمیت نماز است لیکن این نماز تنها مقدمه ذکر است

(۳) سوره طه

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿۱۴﴾

منم من خدایی که جز من خدایی نیست پس مرا پرستش کن و به یاد من نماز

برپا دار (14)

(۴) سوره عنکبوت

أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿۴۵﴾

آنچه از کتاب به سوی تو وحی شده است بخوان (تلاوت کن) و نماز را برپا

دار که نماز از کار زشت و ناپسند باز می دارد و قطعاً یاد خدا بالاتر است و

خدا می داند چه می کنید (45)

تفاوت قرائت و تلاوت

- قرائت هر نوع خواندنی است این در حالی است که تلاوت خواندنی با تامل است

فحشاء و منکر

فحشاء بیشتر شامل مسایل شخصی است ولی منکر مسایل اجتماعی را در بر می گیرد. نماز جنبه بازدارندگی دارد که البته معیاری برای مقبول بودن نماز نیز به حساب می آید

ارتباط دو طرفه در ذکر

- سوره بقره

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿152﴾

پس مرا یاد کنید [تا] شما را یاد کنم و شکرانه ام را به جای آرید و با من ناسپاسی نکنید (152)

- البته این رویه دو طرفه بی سابقه نیست

سوره بقره

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿40﴾

ای فرزندان اسرائیل نعمتهایم را که بر شما ارزانی داشتیم به یاد آرید و به پیمانم وفا کنید تا به پیمانتان وفا کنم و تنها از من بترسید (40)

تفاوت ذکر الهی و ذکر انسانها

(۱) یاد انسانها از خدا از سر نیاز است در حالی یاد خدا از انسان از سر بی نیازی است

(۲) یاد انسان گاهی با ناخالصی است

فراوانی ذکر به عنوان نشانه مومنان

سوره شعراء

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ
مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿227﴾

مگر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده و خدا را بسیار به یاد آورده و پس از آنکه مورد ستم قرار گرفته اند یاری خواسته اند و کسانی که ستم کرده اند به زودی خواهند دانست به کدام بازگشتگاه برخوانند گشت (227)

- در کلام امیرمومنان الذکر مفتاح الانس

آثار ذکر

(۱) شوریده حالی

سوره انفال

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿۲﴾

مؤمنان همان کسانی اند که چون خدا یاد شود دل‌هایشان بترسد و چون آیات او بر آنان خوانده شود بر ایمانشان بیفزاید و بر پروردگار خود توکل می‌کنند (۲)

وجل یعنی عشق و محبت به همراه دلواپسی و دل‌نگرانی که جلای دل و شوریدگی از آثار ذکر است

آثار ذکر

(۲) گریز از شیطان

سوره اعراف

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ
مَبْصُرُونَ ﴿201﴾

در حقیقت کسانی که [از خدا] پروا دارند چون وسوسه‌های از جانب
شیطان بدیشان رسد [خدا را] به یاد آورند و بناگاه بینا شوند (201)

آثار ذکر

(۳) قرار دل

سوره رعد

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿۲۸﴾
همان کسانی که ایمان آورده اند و دل‌هایشان به یاد خدا آرام می‌گیرد
آگاه باش که با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌یابد (۲۸)

اقسام ذکر

(۱) ذکر زبانی

سوره انعام

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفَسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿۱۲۱﴾

و از آنچه نام خدا بر آن برده نشده است مخورید چرا که آن قطعا نافرمانی است و در خفا شیطانها به دوستان خود وسوسه می کنند تا با شما ستیزه نمایند و اگر اطاعتشان کنید قطعا شما هم مشرکید (121)

- یعنی وقتی می خواهید از گوشت حیوانی استفاده کنید باید رخصت از خدا بگیرید.

اقسام ذکر

(۲) ذکر قلبی

سوره اعراف

وَأَذْكُرُ رَبِّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ
وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿205﴾

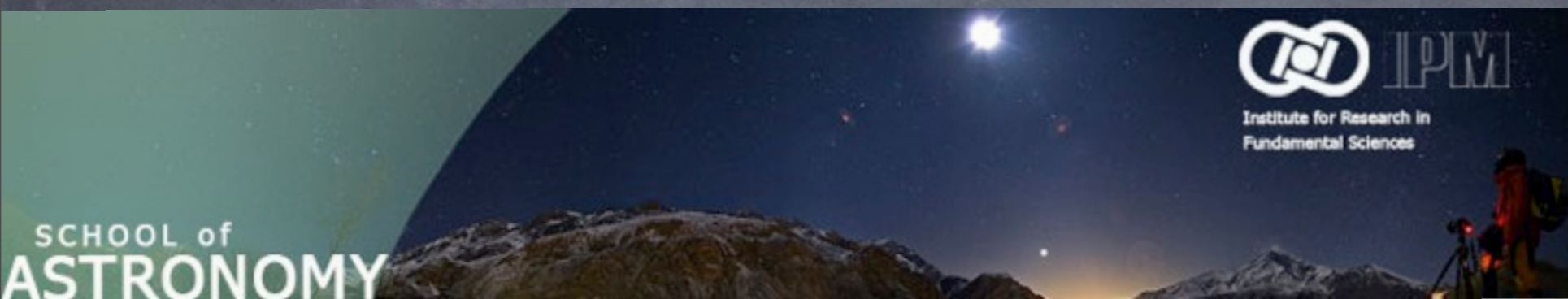
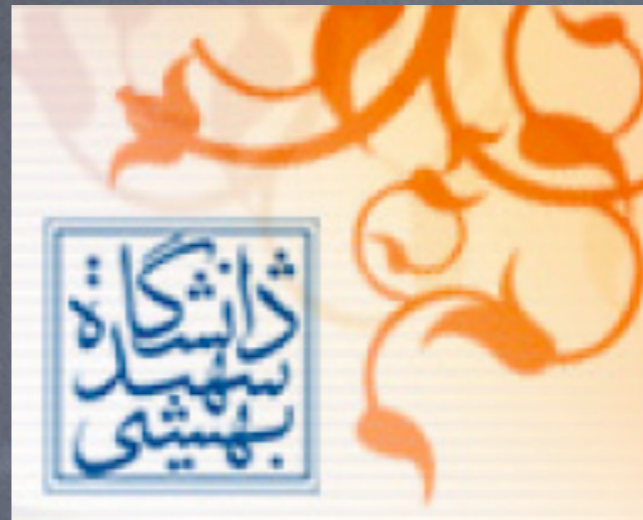
و در دل خویش پروردگارت را بامدادان و شامگاهان با تضرع و ترس بی
صدای بلند یاد کن و از غافلان مباش (205)

محرومیت از ذکر

سوره زخرف

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

و هر کس از یاد [خدای] رحمان دل بگرداند بر او شیطانی می گماریم تا برای وی دمسازی باشد (36)

از توجه شما سپاسگزارم